

Zofia TOMCZONEK¹

ŚWIATOWY RYNEK ROPY NAFTOWEJ – ZASOBY, KONSUMPCJA, KIERUNKI PRZEPIYU

Streszczenie

Ropa naftowa stanowi kluczowy czynnik transportu o decydującym znaczeniu dla egzystencji współczesnego społeczeństwa. Zauważono takie zjawisko, że poziom konsumpcji tego surowca zależy od trzech czynników: liczby ludności, dostępu do zasobów i rozwoju ekonomicznego. Największe zasoby ropy naftowej są zużywane w USA. Światowa konsumpcja tego surowca jest skoncentrowana na kilku obszarach krajów najbardziej rozwiniętych: USA, Chin, Rosji, Japonii i Zachodniej Europy.

Nadwyżka ropy naftowej jest głównie w posiadaniu krajów Bliskiego Wschodu, Wenezueli, Rosji i krajów Afryki. Członkowie OPEC kontrolują handel ropą naftową i ustalają ceny tego surowca.

Słowa kluczowe: ropa naftowa, OPEC, konsumenci, importerzy, IEA

WORLD OIL MARKET: RESOURCES, CONSUMPTION, DIRECTIONS OF FLOWS

Summary

Crude oil is a key factor of transport with a tremendous impact on modern societies. It has been noticed that the consumption of this resource depends on three factors: population size, access to resources and economic development.

The largest amount of crude oil is used in the USA. The world's consumption of crude oil is concentrated on the territories of several areas in the most developed countries, such as: USA, China, Russia, Japan, and the countries of Western Europe.

The surplus of crude oil is mainly possessed by the countries of the Middle East, Venezuela, Russia, and several African states. Crude oil trade is controlled by the Members of OPEC, who establish the prices of that resource.

Key words: crude oil, OPEC, consumers, importers, IEA

1. Wstęp

W zglobalizowanej gospodarce światowej ropa naftowa odgrywa kluczową rolę w funkcjonowaniu całego systemu ekonomicznego. Energia uzyskiwana z jej przetwarzania napędza rozwój gospodarczy i poprawia warunki życia. Głównym celem opraco-

¹ prof. dr hab. Zofia Tomczonek – Wydział Zarządzania, Politechnika Białostocka; e-mail: z.tomczonek@pb.edu.pl.

wania jest ukazanie sytuacji surowcowej poszczególnych państw oraz problemów wynikających z eksploatacji i importu surowca.

Większe wykorzystanie przez człowieka ropy naftowej to początek XX wieku. Ze względu na problemy z transportem ropy, międzykontynentalny handel tym surowcem zaczął się rozwijać po drugiej wojnie światowej [Niedziółka, 2010, s. 23]. W opracowaniu przedstawiono zasoby surowcowe posiadane przez wybrane państwa oraz główne obszary konsumpcji ropy naftowej. Zaprezentowano także głównych graczy w handlu ropą naftową i najważniejsze kierunki obrotu tym surowcem.

Z uwagi na ciągłą zmienność produkcji i konsumpcji ropy naftowej, w opracowaniu oparto się głównie na źródłach internetowych i danych statystycznych zagranicznych agencji informacyjnych. Wykorzystano także literaturę dotyczącą tematu.

2. Zasoby ropy naftowej

Światowe zasoby ropy naftowej według kontynentów zaprezentowano w tabeli 1.

TABELA 1.
Udowodnione rezerwy ropy naftowej poszczególnych regionów (2011 rok)

Obszar	Udowodnione zasoby ropy naftowej (mld baryłek) ²
Bliski Wschód	752,92
Ameryka Południowa	237,11
Ameryka Północna	208,90
Afryka	123,61
Były ZSRR	98,89
Azja i Oceania	40,25
Europa	12,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie EIA³.

Jak obrazuje tabela, znaczna część światowych zasobów ropy naftowej jest zlokalizowana na Bliskim Wschodzie. Znajduje się tam ponad połowa niewykorzystanych zasobów naszej planety. Drugi największy zapas posiada Ameryka Południowa. Jednak jest to trzy razy mniej niż na Bliskim Wschodzie i wynosi 237,11 mld baryłek ropy naftowej. Trzecie miejsce w zestawieniu zajmuje Ameryka Północna z liczbą 208,9 mld baryłek ropy naftowej. Pozostałe regiony wypadają dużo słabiej: Afryka 123,61 mld baryłek ropy naftowej, kraje byłego ZSRR 98,89 mld, Azja i Oceania 40,25 mld i Europa jedynie 12,08 mld baryłek ropy naftowej.

² Baryłka ropy naftowej – jest to jednostka objętości w przemyśle naftowym. W jednej baryłce mieści się około 159 litrów.

³ The U.S. Energy Information Administration – agencja informacyjna zajmująca się: zbieraniem, gromadzeniem, analizowaniem i rozpowszechnianiem informacji dotyczących: źródeł energii ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla kamiennego, przepływu, prognozy, analizy.

Za nierównomiernym rozmieszczeniem zasobów ropy naftowej odpowiedzialne są warunki geologiczne. To one, niezależnie od państw, stworzyły niektórym z nich możliwości produkcji i eksportu ropy, stawiając je wręcz w pozycji uprzywilejowanej [Głodek, 1961, s. 66-77].

Światowe wydobycie ropy naftowej z podziałem na kontynenty było w 2012 roku dość zróżnicowane. Obrazuje to tabela 2.

TABELA 2.**Światowa produkcja ropy naftowej w 2012 roku z podziałem na kontynenty**

Obszar	Produkcja ropy naftowej (tys. baryłek/dzień)	% ogólnego wydobycia
Bliski Wschód	26 978	30
Ameryka Północna	17 893	20
Były ZSRR	13 428	15
Afryka	10 033	11
Azja i Oceania	8 963	10
Ameryka Południowa	7 816	9
Europa	3 980	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie EIA.

Jak wynika z danych umieszczonych w tabeli 2., istnieją znaczne dysproporcje pomiędzy produkcją każdego z obszarów. Na Bliskim Wschodzie jest zlokalizowane około 30% całkowitego wydobycia, kolejne 20% zapewnia Ameryka Północna. Kraje byłego ZSRR wydobywają około 15 % światowej produkcji, Afryka dostarcza 11% światowej ropy naftowej, Azja z Oceanią 10%, Ameryka Południowa 9%, a Europa zaledwie 5%. Taki rozkład produkcji jest spowodowany nierównomiernym rozmieszczeniem zasobów.

Porównując dane tabeli 1. o zasobach ropy naftowej z obecną produkcją ropy naftowej (tabela 2.), można zauważyć kilka prawidłowości. Około 30% światowej produkcji ropy naftowej jest dostarczane przez Bliski Wschód, natomiast zasoby tego regionu wynoszą ponad 50 % zasobów całkowitych. Proporcja ta jest korzystna dla tego regionu, gdyż przy obecnym poziomie wydobycia zasoby te będą kurczyć się wolniej niż w przypadku innych regionów. Jeszcze lepszy potencjał do zwiększenia produkcji ma Ameryka Południowa, która produkuje tylko 9% całkowitej produkcji ropy naftowej, a skupia na swoim terytorium drugi, co do wielkości, zapas tego surowca. W korzystnej sytuacji znajduje się również Afryka, która ma produkcję proporcjonalną do swoich zasobów, ale ze względu na późniejsze rozpoczęcie eksploatacji oraz duży i słabo poznany obszar stwarza szansę na odkrycie nowych zasobów. W gorszej sytuacji są: Azja i Oceania, Europa, Ameryka Północna i były ZSRR. Produkują one bowiem stosunkowo dużo ropy naftowej w porównaniu z jej zasobami. Może to doprowadzić do szybkiego wyeksploatowania zasobów niż w przypadku innych regionów.

3. Zasoby ropy naftowej w wybranych państwach w 2011 roku

Największym zasobem ropy naftowej może pochwalić się Arabia Saudyjska 262,6 mld baryłek i przewyższa on zasoby każdego innego państwa. W pierwszej dziesiątce państw najbardziej zasobnych w ropę naftową mieści się: Iran, Irak, Kuwejt, ZEA aż 4 państwa Bliskiego Wschodu. Zajmują one miejsca od 4. do 7. Trzecia jest w tej grupie Kanada z produkcją 175,2 mld baryłek, ósma Rosja z zapasem 60 mld baryłek oraz dwa państwa afrykańskie: Libia – 46,4 mld i Nigeria – 37,2 mld baryłek.

TABELA 3.

Udowodnione zasoby ropy naftowej (mld baryłek) – 2011 rok

Państwo	Zasoby (mld baryłek)
Arabia Saudyjska	262,60
Wenezuela	211,17
Kanada	175,21
Iran	137,01
Irak	115,00
Kuwejt	104,00
ZEA	97,80
Rosja	60,00
Libia	46,42
Nigeria	37,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie EIA.

Można dodać, że w zestawieniu nie znalazło się żadne państwo regionu europejskiego oraz azjatycko-oceanicznego. Porównując posiadane zasoby ropy naftowej z obecną produkcją, należy zauważyć, że w dużym stopniu pokrywają się one ze sobą. Zwykle produkcja ropy naftowej jest proporcjonalna do wielkości zapasów. Odwrotna sytuacja ma miejsce jedynie w kilku państwach. Są to przede wszystkim: Wenezuela, Libia czy Nigeria. Mimo że ich produkcja jest na stosunkowo dużym poziomie, to zapasy ropy naftowej w tych krajach są jeszcze lepsze. Dowodem tego jest niepełne wykorzystanie złóż ze względu na późniejszy rozwój eksploatacji surowca w tych regionach. Stawarza to szansę na zwiększenie wydobycia w przeszłości.

4. Konsumpcja ropy naftowej w wybranych krajach

Omawiając konsumpcję ropy naftowej, uwzględniono państwa, w których konsumpcja jest największa. Pominięto państwa o mniejszym zużyciu tego surowca. Horyzont czasowy, na podstawie którego przeprowadzono analizę, obejmuje lata 1980-2012. Brak danych na lata 1980-1990 dla Rosji i Niemiec wynika z faktu, że nie ist-

nialy one wtedy na mapie świata. Rosja była częścią ZSRR, a Niemcy były podzielone na dwa państwa.

TABELA 4.
Zmiany konsumpcji ropy naftowej w wybranych państwach (1980-2012) wartości w b/d

Państwo	Rok 1980	Rok 1990	Rok 2000	Rok 2012
USA	17 056,00	16 988,50	19 701,08	18 554,57
Chiny	1 765,00	2 296,40	4 795,71	9 324,00
Japonia	4 960,00	5 315,00	5 515,43	4 728,54
Indie	643,00	1 168,33	2 127,44	3 441,00
Arabia Saudyjska	610,00	1 106,95	1 537,10	3 224,00
Brazylia	1 148,00	1 466,49	2 166,28	2 933,00
Rosja	–	–	2 578,50	2 725,00
Niemcy	–	–	2 766,75	2 337,92
Kanada	1 873,00	1 722,00	2 013,91	2 292,83
Korea Południowa	537,00	1 048,00	2 135,33	2 268,32
Meksyk	1 270,00	1 599,00	2 095,93	2 191,35
Iran	590,00	1 002,50	1 248,32	2 088,00
Francja	2 256,00	1 826,00	1 999,60	1 738,41
Wielka Brytania	1 725,00	1 776,00	1 765,44	1 518,83
Włochy	1 934,00	1 868,00	1 853,77	1 310,11
Hiszpania	990,00	1 010,00	1 433,20	1 289,01
Indonezja	408,00	651,06	1 036,70	1 119,00
Australia	594,00	738,00	872,43	1 040,32
Holandia	400,00	395,54	499,71	1 020,00
Wenezuela	- 792,00	734,00	854,52	998,10
Polska	387,00	280,00	411,26	537,78

Źródło: opracowanie własne na podstawie EIA.

Obecnie największą konsumpcję ropy naftowej mają Stany Zjednoczone, wynosi ona 18,5 mln baryłek dziennie. Jest to dwa razy więcej niż Chiny (9,3 mln b/d). Kolejne trzy miejsca zajmują państwa azjatyckie: Japonia 4,7 mln b/d, Indie 3,3 mln b/d, Arabia Saudyjska 3,2 mln b/d. Dalej jest Brazylia, w której zużywa się 2,9 mln b/d, Rosja zaś zużywa 2,7 mln b/d. Najbardziej konsumpcyjnym państwem europejskim są Niemcy – 2,3 mln b/d. Konsumpcja ropy naftowej w Polsce jest cztery razy mniejsza niż w Niemczech i wynosi 0,5 mln b/d. Porównując pozostałe państwa, umieszczone w tabeli, można zauważyć pewne prawidłowości. Oto one:

- występowanie obfitych złóż ropy,
- znaczna liczba ludności,
- wysoko rozwinięta gospodarka.

Przykładem państwa, spełniającego te trzy warunki, są Stany Zjednoczone. Pierwotnie posiadały one znaczne zasoby ropy, pozwoliło to na szybki rozwój gospodarki i wzrost liczby ludności, to, z kolei, przelożyło się na najwyższą na świecie konsumpcję tego surowca. Natomiast, drugie na świecie, Chiny zawdzięczają wysoką wartość konsumpcji głównie swojej liczbie ludności. Mimo posiadania przez nie dość dużych złóż tego surowca, to populacja jest czynnikiem dominującym, chociaż w ostatnich latach coraz większe znaczenie ma szybki rozwój gospodarki, która wymusza również większą konsumpcję. Państwami konsumującymi znaczne ilości ropy, ze względu na wysoką liczbę ludności, są również: Indie, Brazylia, Meksyk i Indonezja. W tych przypadkach jest to także związane z posiadaniem sporych zasobów naftowych na potrzeby własne. Natomiast państwa, w których czynnikiem dominującym jest posiadanie obfitych złóż ropy, to: Arabia Saudyjska, Wenezuela, Iran. Ich produkcja ropy pozwala na zaspokojenie potrzeb własnych i eksport. Konsumentami są głównie kraje wysoko rozwinięte, których gospodarki wymagają ciąglej dostawy ropy naftowej. Są to np.: Japonia, Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania.

5. Kierunki przepływu w światowym obrocie ropą naftową

Światowy obrót surowcami energetycznymi jest uzależniony od miejsca ich wydobycia i obszarów konsumpcji. Różnica tych wielkości, dla poszczególnych krajów, wymusza import lub pozwala na eksport surowców. Do głównych importerów ropy naftowej należą: USA, Europa i niektóre regiony Azji. Natomiast głównymi graczami eksportującymi ropę są: OPEC⁴ oraz Rosja wraz z pozostałymi państwami byłego ZSRR. Znaczną rolę w obrocie regionalnym spełnia także Kanada i Norwegia.

Obecnie w skład OPEC wchodzi:

- Arabia Saudyjska – kontyngent 9,01 mln b/d państwo to jest największym eksporterem ropy naftowej, posiada również dodatkowe zdolności produkcyjne pozwalające zaspokoić światowy popyt surowcowy podczas różnorodnych kryzysów. Jest to kraj dominujący w całej organizacji;
- Algieria – kontyngent 0,89 mln b/d [www.opec.org]. Kraj ten zawsze zabiegał o utrzymanie wysokiej ceny surowca przy jednoczesnym dążeniu do ograniczenia wydobycia. Eksport Algierii jest zdywersyfikowany i jego odbiorcami są państwa Europy, ale także Azji i obu Ameryk;
- Iran – kontyngent 4,11 mln b/d był prowokatorem drugiego na świecie kryzysu energetycznego w 1979 roku. Spowodowany był on wojną między Irakiem a Iranem;
- Irak – nie posiada limitów OPEC, lecz jego dzienna produkcja wynosi około 1,99 mln b/d. Powodem tego, że Irak nie podlega pod wewnętrzne ograniczenia OPEC jest uzależnienie od restrykcji międzynarodowych. W związku z tym,

⁴ OPEC – Organizacja Krajów Eksporterów Ropy Naftowej utworzona w 1960 roku z siedzibą w Wiedniu. Celem organizacji jest kontrolowanie: światowego wydobycia ropy naftowej, poziomu cen i opłat eksploatacyjnych.

- ma on zezwolenia na potrzebną produkcję. Po niemal 20 latach wojen i kolejnych embarg, iracki przemysł naftowy jest prawie całkowicie zniszczony;
- Kuwejt – kontyngent 2,25 mln b/d, mimo obecnej stabilizacji wysokich cen surowca, wymusił on na pozostałych członkach OPEC dalsze ograniczenia produkcji, dążąc do podnoszenia cen surowca. Iracka inwazja na Kuwejt w 1990 roku wywołała ponad dwuletnią stagnację w dziedzinie krajowego przemysłu oraz spowodowała katastrofę ekologiczną (wojska Saddama Husajna podpaliły ponad 700 szybów naftowych);
 - Libia – kontyngent 1,50 mln b/d. Państwo to jeszcze do niedawna było rządzone przez islamski reżim wojskowy pod przywództwem M. Kadafiego. Rządy jego trwały od 1969 roku. Dopiero w 2011 roku wybuchło tu powstanie, które miało na celu obalenie reżimu wojskowego. Zakończyło się ono zwycięstwem powstańców po kilku miesiącach walk uformowano nowy parlament w 2012 roku;
 - Nigeria – kontyngent 2,30 mln b/d. Nigeria jest ważnym członkiem OPEC, jednak boryka się z wieloma problemami etnicznymi, głównie w bogatej w pokłady ropy naftowej delcie rzeki Niger. Częste strajki i bojkoty wywołują przerwy w produkcji surowca;
 - Katar – kontyngent 0,72 mln b/d. Jest najmniejszym z członków OPEC i z trudem wykonuje swój kontyngent. Ropa naftowa z Kataru trafia głównie na rynki azjatyckie, a największym odbiorcą jest Japonia;
 - Zjednoczone Emiraty Arabskie – kontyngent 2,44 mln b/d. Wspierają dominację w Kartelu Arabii Saudyjskiej, są zwolennikami niskich cen ropy;
 - Wenezuela – kontyngent 3,22 mln b/d. Od czasu władzy Hugo Chavesa w 1999 roku Wenezuela zaprzestała prowadzenia polityki nadprodukcji i zaczęła realizować swój kontyngent, wspierając tym samym politykę wysokich cen surowca;
 - Angola – kontyngent b/d; członek OPEC od 2007 roku;
 - Ekwador – kontyngent b/d; członek OPEC od 2007 roku [Kaczmarek, 2006, s. 77-78 i s. 81-88].

Bardzo ważnym wydarzeniem w historii OPEC było wprowadzenie przez Arabię Saudyjską w 1973 roku embarga na eksport ropy do Stanów Zjednoczonych. Doprowadziło to do pierwszego w historii kryzysu naftowego. Powodem było poparcie udzielone przez USA Izraelowi w wojnie na Bliskim Wschodzie. Incydent ten uświadomił władzom amerykańskim ich uzależnienie od polityki państw eksportujących ropę oraz pokazał siłę przetargową kartelu OPEC. Zdarzenia mające miejsce na Bliskim Wschodzie w roku 1973 i latach późniejszych zdecydowanie wpłynęły na kształtowanie się cen ropy naftowej na rynkach światowych. Dlatego też kraje wysoko rozwinięte, które zdały sobie sprawę ze swego uzależnienia od państw OPEC, powołały w 1974 roku Międzynarodową Agencję Energetyki (IEA). Głównym jej celem było zwiększenie bezpieczeń-

stwa energetycznego. Agencja ta funkcjonuje jako autonomiczne ciało w ramach OECD⁵. Jej zasadniczym zadaniem jest realizacja programu współpracy energetycznej między państwami członkowskim. Działania IEA skupiają się przede wszystkim na koordynacji struktur zarządzania zapasami ropy naftowej poprzez określenie specjalnych procedur wykorzystywania zapasów, ograniczanie zużycia, substytucję paliw. Ma to zapobiec kryzysom paliwowym w przyszłości. Wszystkie państwa zobowiązały się do utrzymania zapasów obowiązkowych o wielkości odpowiadającej dziewięćdziesięciodniowemu importowi ropy [Kaczmarek, 2006, s. 78-79]

Cena ropy naftowej jest wartością niestabilną. Ma na nią wpływ wiele czynników. Najważniejszymi z nich są popyt i podaż tego surowca. OPEC, z racji posiadania większości światowej produkcji, jest w stanie sterować podażą surowca i dyktować jego ceny na rynkach światowych. Pierwszym impulsem, który spowodował wzrost ceny ropy, była wojna izraelsko-arabska w 1973 roku, wtedy ceny baryłki wzrosły z około dwóch do ponad dziesięciu dolarów amerykańskich. Kolejnym ważnym wydarzeniem była rewolucja w Iranie na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Wówczas cena baryłki ropy naftowej wyniosła prawie 30 dolarów. Kolejne lata przyniosły wprawdzie stabilizację cen i pozwoliły powrócić do cen sprzed rewolucji, jednak po amerykańskiej inwazji na Irak w 2003 roku ceny ropy znowu zaczęły rosnąć i osiągnęły rekordowy poziom prawie 95 dolarów za baryłkę. W latach 2008-2009 nastąpił spadek cen ropy spowodowany stabilizacją sytuacji w Iraku. Jednakże, w wyniku powrotów i walk w innych krajach arabskich, ceny ropy wróciły i przekroczyły poziom z czasów wojny w Iraku. Obecnie są najwyższe w historii i przekraczają już sto dolarów za baryłkę [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: www.bp.com, data wejścia: 17.06.2013].

6. Rosja – eksporter ropy

Kolejnym istotnym eksporterem ropy naftowej na rynkach światowych jest Rosja. Nie jest ona członkiem OPEC ale jest jedynym krajem mogącym konkurować z kartelem. Na korzyść Rosji w rywalizacji z OPEC wpływają korzystnie czynniki polityczne. Napięcia na tle politycznym pomiędzy Ameryką a Bliskim Wschodem, ataki terrorystyczne, konflikt izraelsko-palestyński to wszystko może dać Rosji szansę na integrację z gospodarkami Zachodu. Utrzymujące się w latach 2000-2005 wysokie ceny surowca wspomogły w znacznym stopniu zrujnowany i przestarzały rosyjski sektor naftowo-gazowy. Od 1993 roku sektor ten został poddany częściowej prywatyzacji, w wyniku której powstała korporacja naftowa – Rosneft. W sumie powstało 11 nowych korporacji naftowych, których działalność objęła: wydobywanie, produkcję, rafinowanie, dystrybucję i sprzedaż. W latach dziewięćdziesiątych rosyjski sektor naftowy nie przynosił zysków. Stopniowy napływ inwestorów zagranicznych spowodował poprawę jego kondycji. Mimo to rząd w Moskwie nie jest w pełni otwarty na zewnętrznych in-

⁵ OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, powstała w 1948 roku w celu realizacji powojennego planu odbudowy Europy, z czasem dołączały do niej inne państwa. Obecnie liczy 34 członków.

westorów. Polityka protekcyjizmu jest widoczna przede wszystkim w przestarzałej infrastrukturze wydobywco-przetwórczej. Stosowanie prymitywnych technologii i brak nakładów inwestycyjnych stały się przyczynami wielu katastrof ekologicznych i spadku wydobywania. Stare pokłady są często zamykane z powodu wyczerpania surowca, co powoduje zagospodarowanie coraz to nowych złóż. Jednak bez zagranicznych nakładów kapitałowych rozwój eksploatacji nowych pokładów na Syberii Wschodniej lub szelfie arktycznym będzie utrudniony. Kolejnym problemem Rosji jest przestarzały system magistrali przesyłowych, zbudowany jeszcze w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Wymaga on gruntownej modernizacji. W latach siedemdziesiątych zdolność przesyłowa wynosiła około 600 mln ton ropy naftowej rocznie, na początku XXI wieku nie przekroczyła już 400 milionów.

Przez wiele lat monopolistyczna polityka w rosyjskim sektorze naftowym uniemożliwiła wejście na rynek inwestorów zagranicznych. Głównymi rynkami zbytu były jedynie najbliższe państwa sąsiadujące: Białoruś, Ukraina, Polska i Niemcy. Obecnie Rosja zmieniła swoją politykę i stara się zdywersyfikować swoich odbiorców. W 2002 roku doszło do spotkania prezydentów Rosji i Stanów Zjednoczonych, przedstawiono wtedy wspólne stanowisko dotyczące realizacji nowego projektu inwestycyjnego. Zakłada on budowę magistrali transportowej, służącej przesyłaniu ropy z pokładów w Syberii Zachodniej w kierunku portu w Murmańsku. Planuje się także budowę terminala dla tankowców, których wykorzystanie do transportu ropy ma stanowić podstawę całej inwestycji. Celem przedsięwzięcia jest skrócenie czasu transportu surowca. Ropa transportowana do USA z Bliskiego Wschodu potrzebuje na dotarcie tankowcem do 20 dni, natomiast transporty z Murmańska nie przekraczają 10 dni.

Kolejnym kierunkiem rozwoju sektora naftowego w Rosji jest rozpoczęcie tranzytu surowca do Azji. Odbiorcami surowca mogłyby być: Chiny, Japonia, Korea Południowa lub Ameryka Północna. Jednak plan ten wymagałby wybudowania rurociągów. Potencjalny rurociąg do Japonii miałby długość około 4 tys. km, a jego zdolność przesyłowa wynosiłaby 130 tys. ton dziennie. Dodatkowo, wybudowanie portu u wybrzeża Oceanu Spokojnego umożliwiłoby eksport ropy tankowcami na zachodnie wybrzeże Stanów Zjednoczonych. Rurociąg łączący Rosję z Chinami miałby około 2,4 tys. km długości, a jego zdolność przesyłowa wynosiłaby około 55 tys. ton dziennie.

7. Światowy obrót ropą naftową. Główni importerzy

Największe saldo ujemne w imporcie ropy naftowej mają Stany Zjednoczone. Mimo że USA posiadają ponad 500 tys. pól naftowych, to większość z nich jest w stanie wyprodukować zaledwie kilka baryłek dziennie. Do wyjątków należą złoża Zatoki Meksykańskiej (200 tys. ton dziennie), podmorskie pokłady ropy (100 tys. ton dziennie), złoża Alaski (126 871 ton dziennie), a także złoża położone w Kalifornii (91 310 ton dziennie). Złoża te nie wystarczają na pokrycie dziennego popytu na ropę w Stanach Zjednoczonych. Kraj ten uzależnia się od innych krajów produkujących ropę naftową, w tym państw należących do OPEC. Dostarczają one około 54% ropy importowanej przez USA.

Struktura amerykańskiego importu ropy naftowej przedstawiała się w 2002 roku następująco: 35% importowanej ropy pochodziło z Ameryki Południowej (głównie Wenezueli); 25% ropy pochodziło z państw Bliskiego Wschodu (przede wszystkim z Arabii Saudyjskiej, Iraku i Kuwejtu); 14 % importu ropy dostarczała Kanada. USA importuje także ropę z Europy – 11%; Azja – 3% i Afryka – 2% całkowitego importu.

Kolejnym obszarem, pochłaniającym duże ilości ropy naftowej, jest Europa. Korzysta ona przede wszystkim z zapasów Rosji i innych państw byłego ZSRR. Innymi regionami, eksportującymi surowiec do Europy, są Bliski Wschód i Afryka.

Rynkiem importującym prawie tyle samo ropy co Ameryka i Europa jest Azja. Głównymi importerami są tu najludniejsze kraje świata: Chiny i Indie, a także wysoko rozwinięte gospodarczo – Singapur i Japonia. To właśnie tutaj ze względu na bliskość geograficzną znajduje sobie rynki zbytu duża część ropy z regionu Zatoki Perskiej. Ważnymi dla państw Dalekiego Wschodu partnerami w obrocie ropy są: Rosja, Nigeria i Wenezuela [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: www.b.p.com, data wejścia: 20.06.2013].

8. Podsumowanie

Ropa naftowa jest surowcem energetycznym wykorzystywanym na szeroką skalę w transporcie. Konsumpcja ropy w danym kraju zależy od: liczby ludności, dostępu do surowców energetycznych i poziomu rozwoju gospodarki. Najwięcej ropy naftowej wykorzystuje się w USA. Konsumują one około 2 razy więcej ropy niż, drugie pod tym względem, Chiny. Światowa konsumpcja ropy jest skupiona na terytorium kilku największych i najbardziej rozwiniętych państw. Są to: Stany Zjednoczone, Chiny, Indie, Rosja, Japonii i państwa Europy Zachodniej. W wielu przypadkach państwa te (głównie: USA, Chiny, Japonia i Europa Zachodnia) nie są w stanie zaspokoić potrzeb wewnętrznych swoją produkcją krajową, są więc zmuszone szukać partnerów handlowych, eksportujących swoje nadwyżki produkcji. Tutaj z pomocą przychodzą: państwa Bliskiego Wschodu, Wenezuela, Rosja czy kraje afrykańskie. Posiadają one znaczne zasoby surowcowe i możliwości produkcyjne.

Handel ropą jest objęty pewnymi ograniczeniami, są one wymuszone przez państwa OPEC. Państwa te kontrolują większość przeznaczonych na eksport, światowych zasobów ropy naftowej, mogą więc sterować ceną surowca poprzez ograniczenia podaży. Odbywa się to przez nałożenie przez państwa członkowskie odpowiednich limitów produkcji. W ten sposób na rynek zostaje wypuszczone tyle ropy, ile potrzeba do zagwarantowania odpowiednio wysokiej ceny surowca. Sterowanie podażą ropy naftowej przez państwa OPEC wpływa na wzrost cen ropy naftowej na rynkach światowych. Na obszarze Bliskiego Wschodu znajduje się ponad połowa odkrytych, jak dotąd, zasobów ropy naftowej gwarantujących duże zyski. Obszar ten, z tej racji, staje się miejscem wielu konfliktów wewnętrznych i zewnętrznych. Swoje wpływy chcą tam zaznaczyć głównie państwa Świata Zachodniego. W ciągu ostatnich dekad państwa zachodnie dość wyraźnie zaznaczały swoją obecność na Bliskim Wschodzie. Obrona interesów państw arabskich spowodowała rozwój fundamentalizmu, który niejednokrotnie prze-

radza się w terroryzm. Oddziałuje to na pogłębienie się wzajemnej niechęci i zmniejsza światową stabilność energetyczną.

Dla zapewnienia większego bezpieczeństwa energetycznego państw zachodnich została powołana do życia organizacja o nazwie IEA, której zadaniem jest poprawa współpracy między krajami członkowskim w celu zmniejszenia zależności od ropy naftowej poprzez: działania oszczędnościowe, rozwój alternatywnych źródeł energii oraz prace badawczo-rozwojowe.

Literatura

Dokument elektroniczny, tryb dostępu [<http://www.opec.org/opecweb/staticfile-sproject/media/downloads/datagraphs/productionLevels.pdf>, data wejścia: 18.06.2013].

Dokument elektroniczny, tryb dostępu [<http://www.b.p.com/extendedsectiongeneicarticle.do?categoryId=904/229&contentId=7075080>, data wejścia: 18.06.2013].

Dokument elektroniczny, tryb dostępu [<http://www.b.p.com/extendedsectiongeneicarticle.do?categoryId=904/230&contentId=70750801>, data wejścia: 18.06.2013].

Głodek J. 1961 *Ropa naftowa – zarys geograficzno-gospodarczy*, Warszawa.

Kaczmarek T. 2006 *Czy ropa rządzi światem?*, Warszawa.

Niedziółka D. 2010 *Rynek energii w Polsce*, Warszawa.